

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА**

І.М. Панкевич

Плани семінарських занять із курсу
**ПІДГОТОВКА І ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ
ВИБОРІВ В УКРАЇНІ**

для студентів 5 курсу (спеціалістів)

Львів – 2012

І.М. Панкевич

Підготовка і проведення місцевих виборів в Україні: Плани семінарських занять для студентів 5 курсу (спеціалістів) юридичного факультету. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка. – 2012. – 14 с.

Схвалено кафедрою конституційного права Львівського національного університету імені Івана Франка.

Протокол № 1 від 28 серпня 2012 р.

Авторські права застережені

ВСТУП

Існування будь-якої демократичної держави є неможливим без проведення періодичних, вільних та справедливих виборів, за допомогою яких громадяни реалізують своє конституційне право брати участь в управлінні державними справами, формуванні органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Процес демократичного волевиявлення громадян потребує високого рівня його гарантування у виборчому законодавстві, оскільки вибори легітимізують органи державної влади, шляхом виборів народ обирає своїх представників до владних структур і наділяє їх мандатом на здійснення його суверенних прав. Ступінь визнання та дотримання державою прав людини загалом та політичних прав зокрема має ще й важливий політичний контекст, оскільки визначає міжнародний імідж держави. Досвід проведення виборчих кампаній, що відбулися в Україні за роки її незалежності, висвітлив низку проблем, котрі в умовах наявної нині соціальної, економічної, політичної нестабільності необхідно врегулювати, захистивши волевиявлення виборців від маніпуляцій їхньою свідомістю та популізму як різновиду політичної діяльності окремих політичних партій, кандидатів на виборні посади. Наявність у державі стабільного виборчого законодавства є гарантією забезпечення реалізації виборчих прав громадян України. Вищезазначеними обставинами зумовлюється доцільність включення до навчального плану для студентів юридичного факультету, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем “спеціаліст”, спеціального курсу “Підготовка і проведення місцевих виборів в Україні”.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. ВИБОРНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ ТРАДИЦІЇ (2-4 ГОД.)

1. Вибори та їхні функції. Виборче право та виборча система.
2. Виборність влади у Київській Русі.
3. Вибори на Запорізькій Січі.
4. Виборча система на українських землях у складі Польщі, Росії та Австро-Угорщини.
5. Виборче право у часі спроб відродження української державності після I світової війни.
6. Розвиток виборчого законодавства України у складі Радянського Союзу. Реформа виборчого законодавства у пострадянській Україні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Абдулхакова Е., Забелина М., Шишенина И. Избирательная система: от смешанной к мажоритарной и пропорциональной // Конституционное и муниципальное право. Москва 2002, № 3.
2. Айненкель А. Політика Польщі стосовно українців у міжвоєнний період: вибрані проблеми // Суспільно-політичний журнал. Число 28. Львів 2003.
3. Андрусак М. Зв'язки Мазепи з Станіславом Лещинським і Карлом XII // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Том СЛІІ. Частина I, Львів 1933.
4. Антология мировой политической мысли. В пяти томах. Том II. Зарубежная политическая мысль XX века. Москва 1997.
5. Авакян С. Федеральное собрание – парламент России. Москва 1999.
6. Баймуратов М. Міжнародні зв'язки і стандарти в системі місцевого самоврядування України // Муніципальне право України. Підручник. За реакцією В. Погорілка, О. Фрицького. Київ 2001.
7. Баранов Э. Подготовка реформы местных органов управления и самоуправления в 1917 году // Вестник Московского Университета. Серия XII. Право, 1975, № 3.

8. Барабаш О., Воробйов О., Кальченко С., Ковтунець В. Вибори народних депутатів України 2002 року: правозастосовча практика судів та виборчих комісій. Видавництво Нора-друк, Київ 2003.
9. Безуглов А. Советский депутат. Государственно-правовой статус. Москва 1971.
10. Білоус А. Виборчі системи: світовий досвід на українському ґрунті (концепція нового законодавства України). Київ 1990.
11. Богомоллов М. Императивный мандат в советском государстве. Саратов 1971.
12. Виборчі системи. Порівняльний аналіз світового досвіду. Міжпарламентський союз. Женева 1993.
13. Горелов В. Гетьман Української Держави Павло Скоропадський. Київ 1995.
14. Грушевський М. Хмельницький і Хмельниччина // Записки наукового товариства імені Шевченка. Том XXIII-XIV. Львів 1898.
15. Грушевський М. Нариси історії Київської землі від смерті Ярослава до кінця XIV століття. Наукова думка. Київ 1991.
16. Качковський Л. Політична еліта та демократичні віча в Київській Русі // Вінничина 2000.
17. Канцелярук Б. Елітна «демократія» на «пропорційній основі» // Дослідження світової політики. Збірник наукових праць. Випуск 16. Київ 2001.
18. Керимов Д. Диктатура пролетариата // Проблемы мира и социализма. Москва 1971. № 8.
19. Кедрин І. Паралелі в історії України: з нагоди 50-річчя Ризького миру. Нью-Йорк 1971.
20. Козінцев І. У добу Центральної Ради // Юридичний вісник України. 1997. № 14, 3-9.04.1997.
21. Красильников С. На изломах социальной структуры: маргиналы в послереволюционном российском обществе (1917- конец 1930-х годов). Новосибирск 1998.
22. Кульчицький В., Тищик Б. Історія держави і права України. Наукове видання. Випуск другий, доповнений. Львів 2000.
23. Мироненко О. Світоч української державності. Політико-правовий наліз діяльності Центральної Ради. Київ 1995.
24. Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. Друге доповнене видання. Торонто-Львів 2001.

25. Панкевич І., Виборче право в Україні у період спроб відродження української державності // Вроцлавсько-Львівський юридичний збірник, № 2, 2011, с. 116-134.
26. Стебельський С., Начерк державного устрою Західної Області Української Народної Республіки // Українець. Календарик на звичайний рік 1919, Станиславів 1919.
27. Чубатий М. Державний лад на Західній Області Української Народної Республіки. Львів 1921.
28. Grodziski S. Parlamentaryzm na ziemiach polskich w epoce porozbiorowej // Dzieje Sejmu Polskiego. Warszawa 1993.
29. Kulski W. The soviet regime: communism in practice, Syrakuzy 1954.
30. Pammett J. Elections and democracy in Russia // Communist and Post-Communist Studies, 1998,
31. December, Vol. 31, # 4.
32. Pankevych I., Ewolucja ustawodawstwa wyborczego na Ukrainie // Europa Środkowo-Wschodnia w procesie transformacji i integracji. Wymiar polityczny. H.Chalupczak, M.Pietraś, P.Tosiek (red.). Seria wydawnicza Monografie i opracowania. Nr 4, wydawnictwo Officina Simonidis. Zamość 2010, s. 199-216.

ТЕМА 2. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ (2 ГОД.)

1. Виборчий процес в Україні: поняття, принципи, стадії.
2. Порядок організації та проведення виборів за Конституцією України.
3. Законодавче та інформативне забезпечення виборчого процесу.
4. Фінансування виборчої кампанії. Виборчі фонди: порядок утворення, контроль за формуванням та використанням.
5. Порядок проведення виборів Президента України, народних депутатів України, формування органів місцевого самоврядування. Вибори сільських, селищних, міських голів, голів районної та обласної рад.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА І НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ:

1. Виборчі системи. Порівняльний аналіз світового досвіду. Міжпарламентський союз. Женева 1993.
2. Виборчі права громадян вразливих категорій: проблеми правового регулювання. Аналітичні матеріали. Упорядники А. Дуда, В. Курпіль. Київ 2006.
3. Виборче право України. Погорілко В., Ставнійчук М. (ред.). Парламентське видавництво. Київ 2003.
4. Дмитриев Ю. Соотношение понятий политической и государственной власти в условиях формирования гражданского общества // Государство и право. Москва 1994. № 7.
5. Долгов І. Не лише Чорне море єднає нас // Політика і час. 2003, № 1.
6. Елиннек Г. Общее учение о государстве. Санкт-Петербург 1908.
7. Заєць А., Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. Парламентське видавництво. Київ 1999.
8. Кірпатрік Д. Що таке демократія? USAID. Київ 2000.
9. Ковальчук О. Виборчий процес в Україні: конституційно-правові аспекти (1991-2001 р.р.). Київ 2008.
10. Ковлер А. Кризис демократии? // Демократия на рубеже XXI века. Москва 1997.
11. Bobbio R. The Future of Democracy, Cambridge 1987.
12. Drucker P. F. Post Capitalist Society. New York 1993.
13. Kryszeń G. Mandat przedstawiciela (próba zdefiniowana) // Państwo i Prawo, z. 3, 1998.
14. Masaryk T., Les Problemes de la Democratie, Paris 1924.
15. Pankevych I., Governmental system of Ukraine // Governmental System of Eastern and Central European States. Nora Choinski. Timea Drinoczi (ed.). Publishing House Wolters Kluwer Polska. Warsaw 2011, p. 706-803.
16. Конституція України // Офіційний вісник України від 01.10.2010 р. № 72/1 Спеціальний випуск, стор. 15, стаття 2598.
17. Закон України «Про вибори Президента України» // Відомості Верховної Ради України, 1999, N 14, ст.81 (в редакції Закону N 1630-IV від 18.03.2004, ВВР, 2004, N 20-21, ст.291).
18. Закон України від 17 листопада 2011 року «Про вибори народних депутатів України» // Відомості Верховної Ради України, 2012, № 10-11, ст.73.

19. Закон України від 25 березня 2004 року «Про вибори народних депутатів України» // Відомості Верховної Ради України, 2004, № 27-28, ст.366.
20. Закон України від 10 липня 2010 року «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» // Відомості Верховної Ради України, 2010, N 35-36.
21. Закон України від 30 червня 2004 року «Про Центральну виборчу комісію» // Відомості Верховної Ради України, 2004, № 36, ст.448.
22. Закон України від 16 грудня 1993 року «Про державну службу» // Відомості Верховної Ради України, 1993, N 52, ст.490.

ТЕМА 3. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ВИБОРЧОГО ПРАВА (2-4 ГОД.)

1. Принцип загальності виборів. Активне та пасивне виборче право.
2. Рівне виборче право. Формальна та матеріальна рівність виборчого права.
3. Пряме виборче право. Особисте голосування, кореспонденційне голосування та голосування через представника.
4. Поняття та зміст вільних виборів. Гарантії реалізації принципу вільних виборів в Україні.
5. Таємне голосування та гарантії забезпечення реалізації принципу таємності голосування.
6. Недопустимість примусу щодо участі у виборах.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА І НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ:

1. Виборчі права громадян вразливих категорій: проблеми правового регулювання. Аналітичні матеріали. Упорядники А. Дуда, В. Курпіль. Київ 2006.
2. Виборче право України. Погорілко В., Ставнійчук М. (ред.). Парламентське видавництво. Київ 2003.
3. Гарроне П. Конституционные принципы избирательного права // Проблемы конституционализма. Сборник научных трудов. Выпуск 7, Минск 2000.

4. Заєць А., Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. Парламентське видавництво. Київ 1999.
5. Коток В. Проблемы развития непосредственной демократии в Советском Союзе. Москва 1965.
6. Маклаков В. Избирательное право и избирательные системы буржуазных и развивающихся стран. Москва 1987.
7. Мілль Д. Про свободу: есе. Переклад з англійської. Київ 2001.
8. Молдован В., Мелешенко В. Конституційне право. Опорні конспекти. Словник-довідник. Київ 1996.
9. Панкевич И., Парламентский мандат в Украине и других европейских странах (сравнительно-правовой анализ) // Сравнительное Конституционное Обозрение, № 4 (71). Москва 2009, с. 26-33.
10. Чичерин В. О народном представительстве. Москва 1866.
11. Huntington S. The Modest Meaning of Democracy // Democracy in the Americas – Stopping the Pendulum, Robert A. Pasor, ed., Holmes and Meier, 1989.
12. Kissinger H., „The New Russian Question” // Newsweek, 10 february 1992.
13. Lubaczewska A., Gwarancje realizacji czynnego i biernego prawa wyborczego. Warszawa 2001.
14. Pankevych I., Zasady prawa wyborczego Ukrainy, Monografie naukowe WSEI, Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe WSEI, Lublin 2008. 360 s.
15. Pankevych I., Governmental system of Ukraine // Governmental System of Eastern and Central European States. Nora Choinski. Timea Drinoczi (ed.). Publishing House Wolters Kluwer Polska. Warsaw 2011, p. 706-803.
16. Закон України від 10 липня 2010 року «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів // Відомості Верховної Ради України, 2010, N 35-36.
17. Конвенция о стандартах демократических выборов, избирательных прав и свобод в государствах – участниках Содружества Независимых Государств // Содружество. Информационный вестник Совета глав государств и Совета глав правительств СНГ. № 2 (41).

18. Конвенція про захист прав людини та основних свобод (офіційний переклад) // Голос України. 2001. 10 січня.

ТЕМА 4. ВИБОРЧА КАМΠΑНІЯ ТА ПЕРЕДВИБОРНА АГІТАЦІЯ (4 ГОД.)

1. Стратегія і тактика ведення виборчої кампанії. Формування виборчих штабів.
2. Підготовка передвиборної програми кандидатів у депутати, політичних партій.
3. Аналіз передвиборних програм політичних партій та кандидатів у депутати.
4. Передвиборна агітація, її форми та засоби. Строки проведення передвиборної агітації.
5. Підготовка інформаційних плакатів та матеріалів передвиборної агітації.
6. Порядок використання засобів масової інформації, у тому числі електронних (аудіовізуальних) та друкованих.
7. Чорний піар, дискредитаційні матеріали, змінені матеріали, дезінформація, перебільшення, контргасла, фальшивки, виборчі «клони».
8. Обмеження щодо ведення передвиборної агітації.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Барнашов А. Теория разделения властей: становление, развитие, применение. Томск 1988.
2. Ковальчук О. Виборчий процес в Україні: конституційно-правові аспекти (1991-2001 р.р.). Київ 2008.
3. Корнієнко М. Виборче законодавство для органів місцевого самоврядування // Політологічний словник. Випуск 1. Київ 1993.
4. Личко Б. Демократія в контексті еволюції суспільства. Харків 2000.
5. Панкевич І., Місцеве самоврядування як важливий елемент становлення громадянського суспільства в Україні // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського. Випуск 19. Збірник наукових праць. За заг. ред. проф. П. Григорчука. Вінниця 2011, с. 176-181.
6. Рабінович П.М., Панкевич І.М. Здійснення прав людини: проблеми обмежування (загальнотеоретичні аспекти) – Львів. - 2001.

7. Рабінович П.М. Права людини: загальнотеоретичні засади //Проблеми законності. Вип.36: Респ .міжвідом. наук.зб. Відп.ред.В.Я.Тацій.-Харків: Нац.юрид.акад.України. – 1998. – С. 11-13.
8. Masaryk T., Les Problemes de la Democratie, Paris 1924.
9. Pammett J. Elections and democracy in Russia // Communist and Post-Communist Studies, 1998,
10. Pankevych I., Financing of Political Parties in Ukraine and European Experience // Die Finanzierung von politischen Parteien in Europa, Bestandsaufnahme und Europäische Perspektive, Gerrit Manssen (red.), Regensburger Beiträge zum Staats- und Verwaltungsrecht. Band 9. Frankfurt am Main 2008, s. 189-196.
11. Pankevych I., Rola partii politycznych na szczeblu lokalnym w świetle reformy systemu wyborczego na Ukrainie // Partie polityczne - przywództwo partyjne, J. Sielski (red.), Toruń-Szczecin 2008, s.331-338.

ТЕМА 5. КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД У ПРОЦЕСІ ВИБОРЧОЇ КАМПАНІЇ (2-4 ГОД.)

1. Завдання та напрямки контролю у ході проведення виборів.
2. Участь у виборчому процесі місцевих організацій партій, кандидати в депутати від яких зареєстровані в багатомандатному виборчому окрузі, їх представників, уповноважених осіб.
3. Офіційні спостерігачі від місцевих організацій партій, кандидати в депутати від яких зареєстровані в багатомандатних виборчих округах, кандидатів у депутати в одномандатних, одномандатних мажоритарних виборчих округах, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови.
4. Офіційні спостерігачі від всеукраїнських громадських організацій, іноземних держав, міжнародних організацій.
5. Прокурорський нагляд у період організації та проведення виборів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Білоус А. Виборчі системи: світовий досвід на українському ґрунті (концепція нового законодавства України). Київ 1990.
2. Богомоллов М. Императивный мандат в советском государстве. Саратов 1971.
3. Бучин М. Аналітичний звіт за результатами моніторингу преси про використання адміністративного ресурсу на Львівщині. Львів 2005.
4. Виборчі права громадян вразливих категорій: проблеми правового регулювання. Аналітичні матеріали. Упорядники А. Дуда, В. Курпіль. Київ 2006.
5. Виборче право України. Погорілко В., Ставнійчук М. (ред.). Парламентське видавництво. Київ 2003.
6. Корнієнко М. Виборче законодавство для органів місцевого самоврядування // Політологічний словник. Випуск 1. Київ 1993.
7. Панкевич І., Імперативізація парламентського мандату в Україні та інших європейських державах (порівняльно-правовий аналіз) // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 50. Львів 2010. С. 118-126.
8. Панкевич І., Місцеве самоврядування як важливий елемент становлення громадянського суспільства в Україні // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського. Випуск 19. Збірник наукових праць. За заг. ред. проф. П. Григорчука. Вінниця 2011, с. 176-181.
9. Pankevych I., Governmental system of Ukraine // Governmental System of Eastern and Central European States. Nora Choinski. Timea Drinoczi (ed.). Publishing House Wolters Kluwer Polska. Warsaw 2011, p. 706-803.

ТЕМА 6. ПОРЯДОК ВИРІШЕННЯ СПОРІВ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ПЕРІОД ВИБОРЧОЇ КАМПАНІЇ (2 ГОД.)

1. Реалізація права щодо оскарження рішень, дії чи бездіяльності, що стосуються процесу виборів.
2. Строки оскарження, форма та зміст скарги. Порядок і строки розгляду скарги.
3. Судовий порядок вирішення спорів, що виникають процесі проведення виборів.
4. Відповідальність за порушення виборчого законодавства.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА І НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ:

1. Дмитриев Ю. Соотношение понятий политической и государственной власти в условиях формирования гражданского общества // Государство и право. Москва 1994. № 7.
2. Заєць А., Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. Парламентське видавництво. Київ 1999.
3. Тесленко М., Судебный конституционный контроль в Украине. Киев 2001.
4. Чушенко В., Заяць І. Конституційне право України. Київ 2007.
5. Конституція України // Офіційний вісник України від 01.10.2010 р. № 72/1 Спеціальний випуск, стор. 15, стаття 2598.
6. Закон України від 10 липня 2010 року «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів // Відомості Верховної Ради України, 2010, N 35-36.
7. Закон України від 30 червня 2004 року «Про Центральну виборчу комісію» // Відомості Верховної Ради України, 2004, № 36, ст.448.

Навчальне видання

Панкевич Іван Миронович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права України

**ПІДГОТОВКА І ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ
ВИБОРІВ В УКРАЇНІ**

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ (СПЕЦІАЛІСТІВ) ЮРИДИЧНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ

Відповідальний за випуск – П.Ф. Гураль

Комп'ютерний набір – І.М. Панкевич

Макетування – Р.М. Шибунька

Умовних друкованих аркушів – 0,64. Наклад – 50.

Надруковано малим видавничим центром юридичного факультету Львівського
національного університету імені Івана Франка.
790006 м.Львів, вул. Січових Стрільців, 14.
E-mail: publlaw@law.Franko.Lviv.ua